

ΣΥΝΑΓΕΡΜΟΣ για τον κορωνοϊό

© Μανώλης Δερμιτζάκης

Καθηγητής Γενετικής στην Ιατρική Σχολή του Πανεπιστημίου της Γενεύης

«Θα βγούμε από το lockdown όταν δούμε γύρω στα 500 κρούσματα»

■ «ΣΤΟ ΣΗΜΕΙΟ που έχει φτάσει η Ελλάδα τα πράγματα είναι οριακά. Ίσως με τα τελευταία μέτρα που ανακοινώθηκαν να μπορούσε να ελεγχθεί η κατάσταση, αλλά δεν ήταν σίγουρο, και το επόμενο βήμα ήταν το lockdown. Επομένως, η κυβέρνηση έκρινε ότι είναι πιο ασφαλές να επιβάλει lockdown τώρα που θα έχει σίγουρο αποτέλεσμα, παρά να περιμένει με κάποιο ποσοστό ρίσκου», λέει ο **Μανώλης Δερμιτζάκης** σχολιάζοντας την απόφαση της κυβέρνησης. Ο στόχος για να ξεπεράσουμε την παρούσα κρίση, σύμφωνα πάντα με τον ίδιο, πρέπει να οριστεί με βάση τον αριθμό

των κρουσμάτων και όχι με τον χρόνο διάρκειας του lockdown. «Η άποψή μου είναι ότι πρέπει να βγούμε από το lockdown όταν δούμε γύρω στα 500 κρούσματα, ένα χαμηλό τριψήφιο αριθμό σε διάρκεια δύο εβδομάδων. Πρέπει, όμως, από τώρα να αρχίσει ο σχεδιασμός για δέσμη μέτρων που θα συντηρήσουν την κατάσταση σταθερή μετά την έξοδο. Τα μέτρα αυτά πρέπει να περιλαμβάνουν εκτεταμένη χρήση μάσκας, περιορισμό κυκλοφορίας αργά το βράδυ και συντεταγμένη παρουσία στην εστίαση και σε άλλες δραστηριότητες. Αυτά θα μας συνοδεύουν μέχρι τουλάχιστον τον Φεβρουάριο».

Ο κ. Δερμιτζάκης, αναφερόμενος στον εμβολιασμό του πληθυσμού, σχολιάζει ότι θα υπάρξουν δύο κύματα εμβολίων. «Το πρώτο που έχει ήδη σχεδιαστεί είναι για ένα ποσοστό περίπου 30% του πληθυσμού και θα καλύψει υγιονομικούς και ευπαθείς ομάδες. Αυτό πιστεύω ότι θα ολοκληρωθεί μέχρι τον Μάρτιο. Τον Μάρτιο ή τον Απρίλιο θα αρχίσει ο πιο ευρύς εμβολιασμός. Με δεδομένες τις πολλές συμφωνίες που έχει κάνει η Ε.Ε. και τα πολλαπλά εμβόλια που είναι σε κλινικές δοκιμές, είμαι αισιόδοξος ότι δεν θα υπάρξει πολίτης που θα θέλει να εμβολιαστεί και δεν θα έχει διαθέσιμο εμβόλιο πριν από το καλοκαίρι του 2021», καταλήγει.

© Χαράλαμπος Α. Γώγος

Καθηγητής Παθολογίας, διευθυντής Πανεπιστημιακής Παθολογικής Κλινικής, διευθυντής Ιατρικής Υπηρεσίας ΠΓΝΠ

«Προσεκτική αποκλιμάκωση των μέτρων έπειτα από δύο εβδομάδες»

■ Ο **ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ ΓΩΓΟΣ** ξεκαθαρίζει ότι βρισκόμαστε σε μια κρίσιμη φάση της πανδημίας σε παγκόσμιο επίπεδο και κατ' αναλογία και στη χώρα μας. «Η Ελλάδα είναι αλήθεια ότι παρέμεινε σε καλύτερο επίπεδο από πολλές ευρωπαϊκές χώρες, αλλά η φοβερή δυναμική της επιδημίας και η ταχύτατη επιβάρυνση όλων των παραμέτρων, ιδιαίτερα η μεγάλη πίεση στο Σύστημα Υγείας, επέβαλε την άμεση επανεκτίμηση της υπάρχουσας κατάστασης και την εφαρμογή του μέτρου του καθολικού lockdown», τονίζει ο καθηγητής Παθολογίας, σημειώνοντας ότι από το παράδειγμα πολλών ευρωπαϊκών χωρών και λαμβάνοντας υπόψη την εμπειρία της προηγούμενης διαχείρισης της πανδημίας φαίνεται ότι μια τέτοια παρέμβαση μπορεί να ελέγξει και να αναστρέψει την υπάρχουσα κατάσταση.

«Φάνηκε και τον περασμένο Μάρτιο ότι ο περιορισμός στην κυκλοφορία συνέβαλε σε μεγάλο ποσοστό (σχεδόν 80%) στον έλεγχο της διασποράς, σε σχέση με άλλα μέτρα που ελήφθησαν. Με δεδομένο τον χρόνο μετάδοσης και διάρκειας της νόσου, σε συνδυασμό με τα χαρακτηριστικά αναπαραγωγής του ιού αλλά και τον υπάρχοντα αυτή τη στιγμή επιπολασμό, αναμένεται η βελτίωση των παραμέτρων μέσα σε ένα διάστημα δύο εβδομάδων και ίσως χρειαστεί λίγο παραπάνω διάστημα για τη σταθεροποίηση των δεδομένων. Εάν όλα πάνε καλά, πιστεύω ότι στη συνέχεια μπορεί να υπάρξει μια προσεκτική αποκλιμάκωση που θα επαναφέρει τις βασικές κοινωνικές και οικονομικές δραστηριότητες και θα ανακουφίσει το τόσο ταλαιπωρημένο κοινωνικό σώμα», εξηγεί ο κ. Γώγος, ζητώντας, παράλληλα, την ενίσχυση του Εθνικού Συστήματος Υγείας σε κλίνες, προσωπικό και εξοπλισμό και την ουσιαστική συμμετοχή της πρωτοβάθμιας φροντίδας Υγείας, ούτως ώστε να αντιμετωπιστεί επιτυχώς η υφιστάμενη πίεση.

Ο κ. Γώγος κάνει λόγο για αισιόδοξα μηνύματα όσον αφορά την ασφάλεια και την αποτελεσματικότητα των εμβολίων, τουλάχιστον με τα σημερινά δεδομένα. «Τα πρώτα εμβόλια ελπίζω να διατεθούν από τις αρχές του 2021 και να κλιμακωθεί η χορήγησή τους μέχρι το τέλος της άνοιξης. Ο εμβολιασμός για τη διαχείριση της πανδημίας είναι μείζονος σημασίας και αποτελεί τον βασικό πυλώνα αισιόδοξιας για την οριστική λύση του προβλήματος, μέσα από την προφύλαξη των ευπαθών ομάδων και την επίτευξη της προσδοκούμενης ανοσίας αγέλης», σημειώνει.

Ενώ, σε ό,τι αφορά τη μάσκα, υποστηρίζει ότι «ακόμα και μετά την ευρεία εφαρμογή εμβολιασμού σε μεγάλο ποσοστό του γενικού πληθυσμού, θα υπάρξει ένα σημαντικό χρονικό διάστημα για την επίτευξη της αναγκαίας ανοσίας για να περιορίσει κανείς τα μέτρα προφύλαξης, όπως προφανώς η χρήση της προστατευτικής μάσκας».

■ «Η ΣΥΝΕΧΙΖΟΜΕΝΗ αύξηση των κρουσμάτων πα-

νελλαδικά, με συνοδό εκθετική μείωση του ποσοστού των μη κατελιγμένων Μονάδων Εντατικής Θεραπείας, οδήγησε στην απόφαση για ένα νέο lockdown, όπως συμβαίνει ήδη σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες», αναφέρει από την πλευρά του ο **Θάνος Δημόπουλος**, σχολιάζοντας την απόφαση της κυβέρνησης.

Όπως σημειώνει ο πρόεδρος του ΕΚΠΑ και καθηγητής Αιματολογίας-Ογκολογίας, η λήψη μέτρων πρόληψης της μετάδοσης της COVID-19 πραγματοποιείται με γνώμονα την επιδημιολογική επιτήρηση. «Η διαδικασία αυτή είναι δυναμική, καθώς η επιδημιολογική εικόνα διαφοροποιείται τόσο χρονικά όσο και χωρικά. Σε μεγάλο βαθμό εξαρτάται από την ανταπόκριση της κοινωνίας στα ήδη ληφθέντα μέτρα πρόληψης της μετάδοσης του SARS-CoV-2. «Είναι ένα λογικό όριο

© Θάνος Δημόπουλος

Πρόεδρος ΕΚΠΑ, καθηγητής Αιματολογίας-Ογκολογίας, διευθυντής Θεραπευτικής Κλινικής Ιατρικής Σχολής Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών

«Είναι πιθανό να χρειαστεί παράταση της καραντίνας»

Πόσο θα κρατήσει η νέα καραντίνα

Δέκα κορυφαίοι επιστήμονες που συμβουλεύουν την κυβέρνηση θέτουν τους όρους και τις προϋποθέσεις για την άρση των μέτρων, απαντούν σε κρίσιμα ερωτήματα της «R» για την εξέλιξη της πανδημίας και δηλώνουν ότι «η μάσκα ήρθε για να μείνει»

© Αχιλλέας Γκίκας

Καθηγητής Εσωτερικής Παθολογίας και Μολυσματικών Ασθενειών στο Πανεπιστήμιο Κρήτης

«Με μάσκα μέχρι να επιτευχθεί συλλογική ανοσία»

■ **ΣΤΑ ΟΡΙΑ** του έχει φτάσει, σύμφωνα με τον **Αχιλλέα Γκίκας**, το οπλοστάσιο των μη φαρμακευτικών μέτρων (Non Pharmaceutical Interventions - NPIs) για την αντιμετώπιση της επιδημικής εξάπλωσης του ιού. «Δεν έχω επαρκή δεδομένα ότι τα εναπομείναντα NPI μέτρα θα μπορούσαν να ανατρέψουν τη φορά της εξέλιξης, είτε γιατί έχουν φτάσει στα όριά τους (συνολικά το social distancing πρόγραμμα), είτε γιατί αποδείχθηκαν λιγότερο αποτελεσματικά από το αναμενόμενο σε ατομικό επίπεδο (π.χ. συνωστισμός σε MMM κ.λπ.). Φυσικά, μια εκρηκτική άνοδος των κρουσμάτων με επακόλουθη την υπερπίεση του συστήματος Υγείας εύκολα θα ανέτρεπε την ισορροπία και θα ανέδιδε την ανάγκη για τα συμπληρωματικά/τελικά μέτρα του lockdown. Με βάση τα τρέχοντα επιδημιολογικά δεδομένα, πιστεύω ότι η χώρα έχει ήδη μπει ήδη σε αυτό τον μονό-

δρομο», αναφέρει ο καθηγητής Εσωτερικής Παθολογίας και Μολυσματικών Ασθενειών στο Πανεπιστήμιο Κρήτης.

Με βάση τα παραπάνω, η παρουσία στρατηγική ελέγχου του πανδημικού κύματος (mitigation phase) ήδη αναθεωρείται, όπως εξηγεί ο κ. Γκίκας. «Δύο νομαρχιακές ενότητες, Θεσσαλονίκη και Σέρρες, έχουν ήδη περάσει σε φάση καταστολής (suppression phase), ενώ σχεδιάστηκαν και νέα τοπικά, ακόμη και γενικό lockdown».

Η επιλογή του lockdown ακολου-

θεί, σύμφωνα με τον ίδιο, τα εξής δεδομένα: **Κάποια επιστημονικά/επιδημιολογικά κριτήρια** (ο δείκτης Rt, νέες περιπτώσεις ανά 100.000 πληθυσμού, ποσοστό θετικών επί του συνόλου των τεστ που διενεργήθηκαν, ο αριθμός των θανάτων κ.λπ.).

Την ικανότητα του συστήματος Υγείας να αντε-

ΣΥΝΑΓΕΡΜΟΣ για τον κορωνοϊό

ΠΟΛΙΤΙΚΗ

οι τρεις εβδομάδες καραντίνας δεδομένου ότι ξέρουμε πως η κορύφωση της μετάδοσης του ιού είναι από 2 έως 10 ημέρες μετά τη μόλυνση ενός ατόμου. Είναι πιθανόν, όμως, να χρειαστεί παράταση του απαγορευτικού, ανάλογα με το πώς θα εξελιχθεί η πορεία των κρουσμάτων. Αυτό το είπε και ο ίδιος ο κυβερνητικός εκπρόσωπος, ο κ. Πέτσας. Η μείωση των κρουσμάτων δεν θα γίνει από τη μία ημέρα στην άλλη. Το επόμενο χρονικό διάστημα, λογικά, θα πρέπει να αναμένουμε αύξηση».

Σχετικά με το εμβόλιο, ο πρόεδρος του ΕΚΠΑ τονίζει ότι με βάση τα σημερινά δεδομένα αναμένεται έγκριση εμβολίου από τις αρχές του 2021 και έπειτα, ενώ το ιδανικότερο σενάριο είναι αυτό να συμβεί στα τέλη του 2020. «Είναι πολύ πιθανό εντός του 2021 να έχουμε παραπάνω από μία εγκρίσεις εμβολίων, κάτι που είναι ιδιαίτερα σημαντικό ώστε να εξασφαλιστεί η πληθυσμιακή κάλυψη σε παγκόσμιο επίπεδο. Η Ευρωπαϊκή Ένωση ήδη έχει συνάψει συμφωνίες με παραπάνω από έναν χορηγούς εμβολίων που βρίσκονται υπό αξιολόγηση σε κλινικές μελέτες τελικής φάσης. Η τελική έγκριση ενός ή και περισσότερων εμβολίων εξ αυτών θα καθορίσει τον ακριβή χρόνο εφοδιασμού της χώρας με ικανό αριθμό δόσεων. Εξίσου σημαντική είναι και η ενημέρωση της κοινής γνώμης σχετικά με τα οφέλη του εμβολίου, ώστε να επιτευχθεί υψηλό ποσοστό ανοσοποίησης του πληθυσμού», τονίζει ο πρόεδρος του ΕΚΠΑ και καθιστά σαφές ότι η μάσκα είναι απαραίτητη έως ότου τα επιδημιολογικά δεδομένα της χώρας μας δείξουν σαφή και εμμένονα χαμηλή δραστηριότητα της λοίμωξης. «Είναι πολύ πιθανό να πρέπει να φοράμε μάσκα, ειδικά σε περιπτώσεις συγχρωτισμού, τουλάχιστον μέχρι το επόμενο καλοκαίρι», καταλήγει.

ακή κάλυψη σε παγκόσμιο επίπεδο. Η Ευρωπαϊκή Ένωση ήδη έχει συνάψει συμφωνίες με παραπάνω από έναν χορηγούς εμβολίων που βρίσκονται υπό αξιολόγηση σε κλινικές μελέτες τελικής φάσης. Η τελική έγκριση ενός ή και περισσότερων εμβολίων εξ αυτών θα καθορίσει τον ακριβή χρόνο εφοδιασμού της χώρας με ικανό αριθμό δόσεων. Εξίσου σημαντική είναι και η ενημέρωση της κοινής γνώμης σχετικά με τα οφέλη του εμβολίου, ώστε να επιτευχθεί υψηλό ποσοστό ανοσοποίησης του πληθυσμού», τονίζει ο πρόεδρος του ΕΚΠΑ και καθιστά σαφές ότι η μάσκα είναι απαραίτητη έως ότου τα επιδημιολογικά δεδομένα της χώρας μας δείξουν σαφή και εμμένονα χαμηλή δραστηριότητα της λοίμωξης. «Είναι πολύ πιθανό να πρέπει να φοράμε μάσκα, ειδικά σε περιπτώσεις συγχρωτισμού, τουλάχιστον μέχρι το επόμενο καλοκαίρι», καταλήγει.

© Χρήστος Χατζηχριστοδούλου

Καθηγητής Υγιεινής και Επιδημιολογίας στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

«Ο συντελεστής μεταδοτικότητας θα δείξει πότε θα γίνει άρση του lockdown»

■ **ΣΩΣΤΗ**, αν και οδυνηρή για την οικονομία και την κοινωνία, χαρακτηρίζει την απόφαση για την εφαρμογή καθολικού lockdown ο **Χρήστος Χατζηχριστοδούλου**. «Κριτήριο

είναι οι αντοχές του συστήματος Υγείας, που έχει φτάσει σε οριακό σημείο. Δεν υπάρχει άλλος τρόπος για να ανασχεύσουμε αυτό το δεύτερο κύμα της πανδημίας», επισημαίνει ο καθηγητής Υγιεινής και Επιδημιολογίας στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας.

Το ζητούμενο, όπως λέει, είναι η εφαρμογή των μέτρων όχι μόνο για το επόμενο διάστημα, αλλά όσο διαρκέσει η πανδημία. «Για να έχει επιτυχία ένα μέτρο πρέπει να εφαρμόζεται. Και δυστυχώς τα μέτρα μέχρι σήμερα δεν εφαρμόστηκαν, όπως είναι, π.χ., η χρήση της μάσκας. Ο πρωθυπουργός έβαλε τη χώρα σε lockdown με τεράστιες επιπτώσεις και ο κόσμος συνεχίζει να μη φοράει τη μάσκα. Το lockdown κάποια στιγμή θα τελειώ-

σει. Λογικά, οι αριθμοί των κρουσμάτων θα μειωθούν, τι θα κάνουμε μετά; Πρέπει να γυρίσουμε πάλι στο τρίπτυχο των μέτρων: μάσκα, υγιεινή των χεριών και αποστάσεις. Ο κ. Χατζηχριστοδούλου εκτιμά ότι οι επόμενες εβδομάδες είναι οι πιο κρίσιμες της «μάχης». «Το αν θα πρέπει να πάρουμε σε παράταση της καραντίνας θα το κρίνουμε σε 10 με 14 ημέρες, όταν θα φανεί πόσο έχει πέσει ο συντελεστής μεταδοτικότητας Rt. Το Rt είναι στο 1,2 και θα πρέπει να πέσει κάτω από το 1. Εκτός από το Rt, πρέπει να δούμε και τις αντοχές του συστήματος Υγείας, διότι και σταθερά να μείνουν τα κρούσματα θα συνεχίσει να επιβαρύνεται. Αρα, λογικά, θα χρειαστούμε άλλη μία εβδομάδα παράτασης των απαγορεύσεων», τονίζει.

Ο καθηγητής στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας κατηγορηματικά δηλώνει ότι «αν οι πολίτες φορούσαν τη μάσκα, δεν θα φτάναμε στο lockdown. Μελέτες έχουν δείξει ότι με τη χρήση μάσκας ο συντελεστής Rt πέφτει κάτω από το 1. Οι ασιατικές χώρες που παραμένουν χαμηλά σε κρούσματα είναι ένα λαμπρό παράδειγμα του τι μπορεί να κάνει η σωστή χρήση της μάσκας».

Της **ΔΗΜΗΤΡΑΣ ΠΑΝΑΝΟΥ**
d.pananou@realnews.gr

Γιατί φτάσαμε στο lockdown; Ήταν σωστή η απόφαση της κυβέρνησης και τι έπεται στη συνέχεια όσον αφορά την πορεία των κρουσμάτων; Πόσο τελικά θα κρατήσει η καραντίνα; Δέκα διακεκριμένοι Έλληνες επιστήμονες μιλούσαν στη Realnews για την εξέλιξη της πανδημίας στη χώρα μας, για τα δεδομένα που σήμαναν συναγερμό στην κυβέρνηση και οδήγησαν στην απόφαση για την εφαρμογή ενός καθολικού lockdown, παρά τις οδυνηρές συνέπειες στην οικονομία και στην κοινωνία.

Σύσσωμοι οι επιστήμονες κάνουν λόγο για μη τήρηση των μέτρων μέχρι σήμερα από μεγάλη μερίδα του πληθυσμού, γεγονός που οδήγησε στην εκθετική αύξηση των κρουσμάτων COVID-19. Ξεκαθαρίζουν ότι «η χρήση μάσκας ήρθε για να μείνει για πολύ καιρό ακόμη», τουλάχιστον μέχρι το τέλος της πανδημίας, ενώ, αναφερόμενοι στο πολυπόθητο εμβόλιο, δηλώνουν κατηγορηματικά ότι, ακόμη και αν εγκριθεί ένα ασφαλές και αποτελεσματικό εμβόλιο, στις αρχές του 2021, η μαζική διάθεσή του στον πληθυσμό θα καθυστερήσει για πολλούς μήνες.

πεξέλθει στη ζήτηση (π.χ. % πληρότητα κλινικών COVID-19, % πληρότητα ΜΕΘ).

► Την αξιολόγηση της ικανότητας του συστήματος να ανιχνεύσει τα περισσότερα κρούσματα και τις επαφές τους (ικανότητα και αποτελεσματικότητα του testing).

► Άλλους πρόσθετους δείκτες (για την επιτήρηση της πορείας της πανδημίας, την αποτύπωση της ικανότητας του συστήματος Υγείας να διαχειριστεί την πανδημία και την ενδεχόμενη αύξηση των καθημερινών κρουσμάτων και των επαφών τους).

«Σε περίπτωση ραγδαίας αύξησης των κρουσμάτων και επιδείνωσης των υπόλοιπων δεικτών, η αντοχή του συστήματος Υγείας παραμένει ο μόνος και τελικός δείκτης που θα οδηγήσει στο lockdown και αυτή είναι η λύση στην παρούσα κατάσταση για τη χώρα μας», τονίζει ο κ. Γκίκας.

Αναφερόμενος στο πολυαναμενόμενο εμβόλιο, ο καθηγητής στο Πανεπιστήμιο της Κρήτης ξεκαθαρίζει: «Σε έναν πληθυσμό που θα εμβολιάζεται σε βάθος χρόνου προοδευτικά και με ένα εμβόλιο που στην καλύτερη περίπτωση θα έχει μια αποτελεσματικότητα της τάξης του 60%-70 %, ενώ θα υπάρχουν άτομα χωρίς ανοσία και ασυμπτωματικές ή φανερές μολύνσεις, είναι προφανές ότι η μάσκα θα είναι η μόνιμη προστασία μας μέχρι

να λήξει ο συναγερμός και να επιτευχθεί επιτέλους η πολυπόθητη συλλογική ανοσία (herd immunity). Ο χρονικός ορίζοντας δεν μπορεί να καθορισθεί και πάντως θα είναι πολύ μετά την ολοκλήρωση του στόχου του μαζικού εμβολιασμού και την επίτευξη της συλλογικής ανοσίας».

Σε ό,τι αφορά τη χώρα μας, «η προοπτική της κυκλοφορίας ενός αποτελεσματικού και ασφαλούς εμβολίου είναι ακόμη αρκετά μακρινή και θα απαιτηθούν αρκετοί μήνες μετά την πρώτη κυκλοφορία του», σχολιάζει ο κ. Γκίκας. «Είναι γνωστό μέχρι σήμερα ότι υπάρχουν 11 εμβόλια σε τελική φάση ελέγχου (φάση 3). Υπάρχουν επιστημονικά και πρακτικά θέματα που δεν έχουν ακόμη λυθεί, όπως το είδος και η διάρκεια της ανοσίας που προσφέρουν, το τελικό δασολογικό σχήμα, τα λογιστικά (logistics) που απαιτούνται για τη διανομή του σε παγκόσμια κλίμακα κ.λπ. Αυτό πιθανά θα επιβραδύνει τη διάθεσή του, ενώ το ποιο τελικά εμβόλιο θα επιλεγεί για τη χώρα και το δασολογικό του σχήμα παραμένουν επίσης να καθοριστούν. Υπάρχει, λοιπόν, πολύς δρόμος ακόμη. Όλες οι ενδείξεις δείχνουν την απρόσκοπτη κυκλοφορία του πρώτου εμβολίου με την άφιξη του καινούργιου χρόνου, ενώ η πλήρης διάθεσή του θα καθυστερήσει αρκετούς μήνες ακόμη».

© **Αθηνά Λινού**

Καθηγήτρια Επιδημιολογίας στο ΕΚΠΑ, πρόεδρος του Ινστιτούτου Προληπτικής, Περιβαλλοντικής και Εργασιακής Ιατρικής

«Αυστηρά μέτρα ή καραντίνα μέχρι τον Μάρτιο-Απρίλιο»

■ **«Η ΠΟΛΙΤΕΙΑ** οδηγήθηκε στη λήψη του ακραίου μέτρου του lockdown μετά την έξαρση των κρουσμάτων στη χώρα μας και μάλιστα εκείνων που χρειάστηκε να εισαχθούν σε νοσοκομεία, με μεγάλο ποσοστό αυτών να χρειάζεται ειδική αντιμετώπιση στις ΜΕΘ. Προφανώς τα κρούσματα τα οποία επιβεβαιώνονται είναι απλώς η κορυφή ενός παγόβουνου. Ο πραγματικός αριθμός είναι υπερπολλαπλάσιος. Τα περισσότερα κρούσματα είναι είτε ασυμπτωματικά είτε oligoσυμπτωματικά», αναφέρει από την πλευρά της η **Αθηνά Λινού**.

Όσον αφορά τη διάρκεια της καραντίνας η κ. Λινού δήλωσε στον **Real FM 97,8**: «Αυτό που φαντάζομαι τώρα είναι ότι αν τα μέτρα δουλέψουν σωστά, τουλάχιστον θα σταθεροποιηθεί η επιδημία και θα τείνει να μειωθεί. Αυτό θα συμβεί υπό τον όρο ότι και οι πολίτες θα κάνουμε ό,τι μας αντιστοιχεί, θα εφαρμόσουμε πιστά τα μέτρα και βεβαίως η πολιτεία θα πάρει επιπλέον μέτρα ανεξαρτήτως της καραντίνας. Η καραντίνα από μόνη της δεν πρόκειται να μας σώσει. Αν ταυτόχρονα συνταγογραφηθούν τα τεστ και δοθούν κίνητρα στους εργαζόμενους να κάνουν την εξέταση με το πρώτο σύμπτωμα, αν ακολουθούνται τα πρωτόκολλα στους οίκους ευγηρίας, τότε θα μειωθεί η τάση αύξησης (δηλαδή δεν θα αυξάνονται τόσο γρήγορα τα κρούσματα) και μετά θα σταθεροποιηθούν ώστε σιγά σιγά να μειωθούν. Μέχρι τον επόμενο Μάρτιο-Απρίλιο, που θα κυκλοφορήσουν οι δόσεις των εμβολίων, είτε θα βρισκόμαστε σε αυστηρά μέτρα είτε σε καραντίνα».

Η προσπάθεια της παγκόσμιας επιστημονικής κοινότητας, όπως

τονίζει η καθηγήτρια Επιδημιολογίας, είναι να προχωρήσουν οι έρευνες που αφορούν την παραγωγή εμβολίων. «Περισσότερα από δέκα διαφορετικά εμβόλια βρίσκονται αυτή τη στιγμή στο τελικό στάδιο ελέγχου. Για μερικά από αυτά υπάρχει σύμβαση, βάσει της οποίας η Ευρωπαϊκή Ένωση θα αγοράσει μεγάλο αριθμό δόσεων για να διατεθούν στα κράτη-μέλη. Ο χρόνος ο οποίος θα απαιτηθεί για να προμηθευτεί χώρα μας επαρκή αριθμό δόσεων θα εξαρτηθεί τόσο από το εμβόλιο το οποίο θα αδειοδοτηθεί πρώτο για χορήγηση στον γενικό πληθυσμό, όσο και από τις συμβάσεις τις οποίες έχει υπογράψει η Ε.Ε.».

Η κ. Λινού ξεκαθαρίζει ότι υπάρχουν εμβόλια τα οποία, αν αδειοδοτηθούν, θα μπορούσαν να παραχθούν σε πολύ μεγάλες ποσότητες αλλά για τα οποία θα υπάρξουν τεχνικοί περιορισμοί. Όπως λέει: «Είναι προφανές ότι η εξέλιξη θα είναι ταχεία και ελπίζουμε ότι στο δεύτερο τρίμηνο του 2021 θα είμαστε σε θέση να εμβολιάσουμε μεγάλο μέρος του πληθυσμού».

Μέχρι τότε η χρήση της μάσκας και η λήψη μέτρων ατομικής προστασίας θα πρέπει να θεωρούνται δεδομένα. «Ασφάλεια θα αισθανθούμε μόνο όταν ένα μεγάλο μέρος του πληθυσμού, μεγαλύτερο του 60 %, θα είναι άνοσο ως προς τον κορωνοϊό».

>> συνέχεια από τη σελ. 11

© Αθανάσιος Σκουτέλης

Καθηγητής Παθολογίας Λοιμώξεων, διευθυντής Β' Παθολογικής-Λοιμωξιολογικής Κλινικής του νοσοκομείου «ΥΓΕΙΑ»

«Μάσκα μέχρι το καλοκαίρι του 2021»

■ «ΟΤΑΝ ΕΧΕΙΣ έναν ασθενή και του λες ότι θα κάνω μια θεραπεία και θα περιμένουμε μία εβδομάδα να δούμε το αποτέλεσμα της και στο μεταξύ η υγεία του ασθενούς επιδεινωθεί, δεν θα περιμένεις. Θα προχωρήσεις στο plan b. Θα δώσεις άλλη, πιο ισχυρή θεραπεία. Ετσι έπραξε και η κυβέρνηση στην περίπτωση του lockdown», υποστηρίζει ο Αθανάσιος Σκουτέλης, καθώς τα πράγματα είναι πλέον οριακά όχι μόνο στην Αθήνα αλλά και στην επικράτεια.

«Το καθολικό lockdown ήταν η έσχατη λύση και αποτελέσει λύση απελπισίας και ομολογία αποτυχίας. Καλό θα ήταν να είχε αποφευχθεί λόγω των οδυνηρών συνεπειών στην οικονομία και στην ψυχολογία των ανθρώπων. Εγινε, όμως, γιατί δεν εφαρ-

μόστηκαν σωστά τα μέτρα. Αν εφαρμόζονταν σωστά, όχι τώρα αλλά από τον Σεπτέμβριο και μετά, δεν θα είχαμε φτάσει εδώ», συνεχίζει ο καθηγητής Παθολογίας Λοιμώξεων. Όπως λέει, από εδώ και στο εξής πρέπει να δοθεί έμφαση στην αυστηρή και απαρέγκλιτη τήρηση των μέτρων. «Η μάσκα είναι ένα από τα πιο αποτελεσματικά και ταυτόχρονα ανώδυνα μέτρα κατά της διασποράς. Η χρήση της πρέπει να γίνει σε όλους δεύτερη φύση και γι' αυτό προβλέπω ότι θα είναι από τα μέτρα που θα καταργηθούν τελευταία και πιθανότατα όχι πριν από το καλοκαίρι του 2021. Μέχρι τότε θα έχουμε και το εμβόλιο ή τα εμβόλια, εφόσον οι κλινικές δοκιμές πάνε, όπως αναμένεται, καλά», υπογραμμίζει.

© Μάριος Λαζανάς

Διευθυντής Παθολογικής-Λοιμωξιολογικής Κλινικής Ομίλου ΙΑΣΩ

«Τα μέτρα θα πρέπει να εφαρμοστούν στο ακέραιο»

■ «ΗΤΑΝ ΠΟΛΥ πιθανόν, αν τα μέτρα αποτύγχαναν ή υπήρχε αιφνίδια κορύφωση κρουσμάτων, να οδηγηθούμε σε ένα καθολικό lockdown, όπως και τελικά συνέβη», αναφέρει ο Μάριος Λαζανάς, τονίζοντας ότι τα μέτρα θα πρέπει να εφαρμοστούν στο ακέραιο, προκειμένου να βγούμε όσο το δυνατόν πιο γρήγορα από την κρίση που έχει προκαλέσει η πανδημία.

Όσον αφορά τα εμβόλια, ο παθολόγος-λοιμωξιολόγος ξεκαθαρίζει ότι το αρχικό ζητούμενο είναι ένα ασφαλές εμβόλιο, χωρίς ανεπιθύμητες παρενέργειες και αποτελεσματικό στην παραγωγή αντισωμάτων. «Στην καλύτερη περίπτωση εάν έχουμε εφοδιασθεί με εμβόλια, μέχρι το καλοκαίρι θα έχει εμβολιασθεί το αναγκαίο τμήμα πληθυσμού, δηλαδή οι εργαζόμενοι στα νοσοκομεία και οι ευαίσθητες ομάδες», τονίζει και εφιστά την προσοχή των πολιτών στη χρήση της μάσκας. «Πρέπει να φοράμε τη μάσκα μέχρι να εμβολιασθεί το μεγαλύτερο τμήμα του πληθυσμού, δηλαδή μέχρι το τέλος του 2021».

© Αθανάσιος Τσακρής

Καθηγητής Μικροβιολογίας, διευθυντής Εργαστηρίου Μικροβιολογίας Ιατρικής Σχολής, αντιπρύτανης ΕΚΠΑ

«Το lockdown ήταν μονόδρομος»

■ Η ΔΡΑΜΑΤΙΚΗ επιδείνωση στην εξέλιξη της πανδημίας στη χώρα μας, ιδιαίτερα την τελευταία εβδομάδα και μάλιστα με εκθετική αύξηση των κρουσμάτων σε πολλές περιοχές, έκανε επιβεβλημένη την επιβολή νέων αυστηρότερων περιοριστικών μέτρων, σύμφωνα με τον Αθανάσιο Τσακρή.

«Το lockdown ήταν μονόδρομος από πλευράς δημόσιας υγείας, καθώς οι επιδημιολογικοί δείκτες -όπως η εκτίμηση του Rt (ο ενεργός ρυθμός αναπαραγωγής της επιδημίας) με βάση τη μέτρηση της πραγματικής διασποράς του ιού στην κοινότητα, το ποσοστό θετικότητας των κλινικών δειγμάτων που εξετάζονται, ο αριθμός των νέων νοσηλείων, των εισαγωγών σε ΜΕΘ και των θανάτων- επιβαρύνονταν ολοένα και περισσότερο και έδειχναν ότι ο έλεγχος της επιδημίας με τα ήδη ισχύοντα μέτρα κινδύνευε να χαθεί», εξηγεί ο καθηγητής Μικροβιολογίας, σημειώνοντας ότι «η επιπλέον πίεση που θα δεχόταν το Εθνικό Σύστημα Υγείας θα ήταν τεράστια και, με δεδομένο ότι βρισκόμαστε ακόμα στην αρχή του επιδημικού κύματος, έπρεπε με κάθε τρόπο να διασφαλιστεί η βιωσιμότητά του». Με δεδομένο πλέον το δεύτερο κύμα της πανδημίας, η επιστημονική κοινότητα προσδοκά την παραγωγή ενός ασφαλούς και αποτελεσματικού εμβολίου. Ο κ. Τσακρής

ξεκαθαρίζει ότι «δεν θα το έχουμε από τη μία μέρα στην άλλη. Στο θέμα των logistics των εμβολίων, όποτε αυτά είναι διαθέσιμα, η κυβέρνηση και το υπουργείο Υγείας έχουν ήδη δρομολογήσει τις απαραίτητες ενέργειες. Πρέπει, πάντως, να έχουμε υπόψη μας ότι η μαζική παραγωγή τους, η μεταφορά και αποθήκευσή τους είναι διαδικασίες ιδιαίτερα απαιτητικές, πολύπλοκες και χρονοβόρες, που απαιτούν διαφορετικές προδιαγραφές ανάλογα με τον τύπο του εμβολίου».

Ως εκ τούτου, σύμφωνα πάντα με τον αντιπρύτανη του ΕΚΠΑ, «η μάσκα ήρθε για να μείνει για αρκετό καιρό ακόμη». Όπως επισημαίνει, «η τωρινή πανδημία δεν θα τελειώσει με το τέλος του παρόντος επιδημικού κύματος, αλλά θα ακολουθήσουν μικρότερης έκτασης επιδημικά κύματα, μέχρι να υπάρξουν επαρκή επίπεδα ανοσίας αλλά και αποτελεσματικές θεραπευτικές παρεμβάσεις. Αφετέρου η μάσκα αποτελεί πολύτιμο εργαλείο δημόσιας υγείας για τη διαχείριση διάφορων αναπνευστικών λοιμώξεων και έχω την εντύπωση ότι μεγάλο μέρος των πολιτών το έχουν πια συνειδητοποιήσει. Δεν είναι τυχαίο ότι χώρες που διαθέτουν εδώ και χρόνια την "κουλούρα της μάσκας", όπως η Ιαπωνία και η Κορέα μεταξύ άλλων, μόνο κερδισμένες έχουν βγει και αυτό έχει φανερίσει και στη διαχείριση της πανδημίας της COVID-19».

© Αλκιβιάδης Βατόπουλος

Καθηγητής Μικροβιολογίας της Δημόσιας Υγείας, Τμήμα Πολιτικών Δημόσιας Υγείας, Σχολή Δημόσιας Υγείας, Πανεπιστήμιο Δυτικής Αττικής

«Η πορεία μιας επιδημίας εξαρτάται άμεσα από τη συμπεριφορά της κοινωνίας»

■ ΕΠΙΒΕΒΛΗΜΕΝΗ χαρακτηρίζει την απόφαση για επιβολή συνολικής απαγόρευσης (lockdown), λόγω της κατακόρυφης αύξησης των εισαγωγών και των διασωληνώσεων τις τελευταίες 3-4 ημέρες, ο Αλκιβιάδης Βατόπουλος.

«Εγινε συνειδητό ότι το σύστημα Υγείας δεν θα μπορέσει να αντέξει την πίεση και ότι σύντομα θα υπήρχαν βαριά ασθενείς που δεν θα μπορούσαν να νοσηλευτούν. Πάντως, πρέπει να γίνει κατανοητό ότι η επίδραση της απαγόρευσης στην επιδημία δεν θα είναι άμεση. Ήδη για τις επόμενες ημέρες αναμένεται να εκδηλωθεί η νόσος σε όσους έχουν μολυνθεί, ενώ κάμψη

στην αύξηση των κρουσμάτων αναμένεται μετά από 5-6 ημέρες», αναφέρει.

Όπως εξηγεί ο καθηγητής Μικροβιολογίας της Δημόσιας Υγείας «οι προβλέψεις για την πορεία της επιδημίας δεν πρέπει να αντιμετωπίζονται σαν μετεωρολογικές προβλέψεις εμφάνισης μιας καταιγίδας. Η πορεία μιας επιδημίας εξαρτάται άμεσα από τη συμπεριφορά της κοινωνίας και κυρίως από την έγκαιρη και έγκυρη κατανόηση των επιδημιολογικών δεδομένων, την επιλογή των κατάλληλων και ρεαλιστικών μέτρων αντιμετώπισης και από τη συνειδητή επιλογή του πληθυσμού να υιοθετήσει αυτά τα μέτρα αλλάζοντας ουσιαστικά τη συμπεριφορά του. Η τελική κριτική των μέτρων και της εφαρμογής τους προφανώς θα ολοκληρωθεί με το τέλος της επιδημίας. Το γεγονός, πάντως, ότι γενικά η χώρα μας βρίσκεται σε καλό σημείο μάς κάνει να αισιοδοξούμε». Η ραγδαία αύξηση των κρουσμάτων τις τελευταίες ημέρες δείχνει τη ρευστότητα της κατάστασης και την ανάγκη ετοιμότητας για πολύ δραστηρικά μέτρα, σύμφωνα με τον κ. Βατόπουλο, δεδομένου, όπως λέει, ότι ιστορικά οι πανδημίες γρίπης (όχι κορωνοϊού) διαρκούν 1-2 χρόνια έως ότου εξελιχθούν σε επιδημίες εποχικής γρίπης.

Σε ό,τι αφορά το εμβόλιο, ο καθηγητής τονίζει ότι «αποτελεί ένα στοιχείο που εξαρτάται από τον σχεδιασμό του μηχανισμού χορήγησης του εμβολίου, τις ομάδες πληθυσμού που θα εμβολιαστούν, τις προτεραιότητες. Σημαντικό, λοιπόν, είναι να υπάρξει αυτός ο σχεδιασμός από τώρα, να συζητηθεί, να γίνει αποδεκτός, ώστε, όταν έρθει το εμβόλιο, η οργανωμένη κοινωνία να είναι έτοιμη».

ΣΥΝΑΓΕΡΜΟΣ
για τον κορωνοϊό

ΟΙ ΑΘΗΝΑΙΟΙ κατέκλυσαν τα καταστήματα στην Ερμού πριν από την επιβολή της νέας καραντίνας

«Χτύπησε» και την Ελλάδα η ισπανική μετάλλαξη

Της **ΑΙΜΙΛΙΑΣ ΣΤΑΘΑΚΟΥ**
a.stathakou@realnews.gr

Ενα μεταλλαγμένο στέλεχος του κορωνοϊού, με υψηλότερη μεταδοτικότητα, σαρώνει την Ευρώπη και έχει εξαπλωθεί και στη χώρα μας, σύμφωνα με τα αποτελέσματα μελέτης του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Το υπολογιστικό μοντέλο που έχει αναπτύξει το εργαστήριο Περιβαλλοντικής Μηχανικής δείχνει ότι τις τελευταίες εβδομάδες καταγράφηκε αύξηση κατά 10% της μεταδοτικότητας του SARS-CoV-2, γεγονός που συνηγορεί στην παρουσία του νέου στελέχους του ιού στην Ελλάδα.

Ειδικότερα, η ομάδα του καθηγητή **Δημοσθένη Σαρηγιάννη**, που έχει αναπτύξει το υπολογιστικό εργαλείο διαχείρισης του κινδύνου από την COVID-19, σε συνεργασία με πανεπιστήμια προηγμένων σπουδών στην Ιταλία, διαπίστωσε ότι από τις αρχές Οκτωβρίου υπήρξε μια αύξηση στη μεταδοτικότητα του ιού, ειδικά στα μεγάλα αστικά κέντρα της χώρας, η οποία αποδεικνύει την ύπαρξη ενός στελέχους πιο μεταδοτικού.

«Καταννοούμε, λοιπόν, ότι ήταν απολύτως απαραίτητο να ληφθούν τα περιοριστικά μέτρα προκειμένου να αναχαιπιστεί η πορεία του μεταλλαγμένου στελέχους, που σε μικρό χρονικό διάστημα θα είχε διασπαρεί σε όλη τη χώρα», σχολιάζει ο κ. Σαρηγιάννης.

Πρόκειται για μια μετάλλαξη του ιού που εικάζεται ότι προήλθε από την Ισπανία, έχει εξαπλωθεί σε ολόκληρη την Ευρώπη και πλέον αφορά την πλειονότητα των νέων κρουσμάτων σε πολλές χώρες. Το νέο αυτό στέλεχος, που ονομάζεται 20A.EU1, προήλθε από Ισπανούς αγρότες και εξαπλώθηκε ραγδαία σε μεγάλο μέρος της Ευρώπης, μετά το καλοκαίρι. Μια διεθνής ομάδα επιστημόνων, που παρακολουθεί τον ιό μέσω των γενετικών του μεταλλάξεων, βρήκε ότι οι τουρίστες που επέστρεψαν από διακοπές στην Ισπανία έπαιξαν βασικό ρόλο στη μετάδοση του ιού σε όλη την Ευρώπη, δημιουργώντας ερωτήματα, όπως επισημαίνουν, σχετικά με το εάν το δεύτερο κύμα στη Γηραιά Ηπειρο θα μπορούσε να μειωθεί με βελτιωμένη παρακολούθηση σε αεροδρόμια και άλλους κόμβους μεταφορών.

Παράλληλα, ερευνητικές ομάδες, στις οποίες συμμετέχει και η χώρα μας, εξετάζουν τη συμπεριφορά του μεταλλαγμένου στελέχους του κορωνοϊού για να διαπιστώσουν αν είναι πιο θανατηφόρο ή πιο μολυσματικό από τα άλλα στελέχη. Ωστόσο, σύμφωνα με τις πρώτες εν-

θαρρυντικές εκτιμήσεις, το 20A.EU1 είναι λιγότερο επιθετικό και επικίνδυνο, όμως μένει αυτό να τεκμηριωθεί και επιστημονικά.

Μέτρα

Η πορεία της πανδημίας και η εξέλιξη της περιγράφεται αναλυτικά στην τελευταία τεχνική έκθεση της ομάδας του κ. Σαρηγιάννη που βρίσκεται στα χέρια του **Κυριάκου Μπιστσάκη**. Όπως αναφέρεται χαρακτηριστικά, με βάση τις προβλέψεις της πλατφόρμας CORE, η συμμόρφωση των πολιτών στους όρους του καθολικού lockdown για ένα μήνα θα οδηγήσει σε σημαντική πτώση του αριθμού κρουσμάτων - στα περίπου 500 ημερησίως.

Εντούτοις, η πλήρης επαναφορά στην κανονικότητα, με το άνοιγμα της οικονομίας, θα συντελέσει σε μια έντονη άνοδο τις επόμενες ημέρες και σε εκθετική αύξηση των κρουσμάτων μετά τις 25 Δεκεμβρίου, υποβοηθούμενη και από τις πολύ χαμηλές θερμοκρασίες που ευνοούν την αύξηση της μεταδοτικότητας. Συνεπώς, τονίζει ο κ. Σαρηγιάννης, συνιστάται η προοδευτική χαλάρωση των μέτρων, σε συνδυασμό με την επαναφορά του lockdown τις επόμενες ημέρες. «Ενα πιθανό σενάριο θα ήταν η επαναφορά του lockdown μετά από 14 ημέρες, στις οποίες θα είχαμε άνοιγμα των οικονομικών δραστηριοτήτων με χρήση μάσκας παντού. Στην περίπτωση αυτή, θα επιτυγχάναμε ανάσχεση του εκθετικού ρυθμού αύξησης, όταν τα κρούσματα θα ξεπερνούσαν τα 1.000».

Σύμφωνα με τον κ. Σαρηγιάννη, ως εναλλακτική λύση προτείνεται ένα lockdown διάρκειας 21 ημερών, ακολουθούμενο από χαλάρωση του καθολικού lockdown για 14 ημέρες. Κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου θα μπορούσε να γίνει άνοιγμα του λιανεμπορίου, ωστόσο θα έπρεπε να παραμείνει κλει-

Τη αποκαλύπτει νέα έρευνα του καθηγητή του ΑΠΘ **Δημοσθένη Σαρηγιάννη** για το στέλεχος του ιού που εμφανίζει υψηλότερη μεταδοτικότητα

στή η εστίαση. Στη συνέχεια πρέπει να ακολουθήσει ένα δεύτερο καθολικό lockdown για 14 ημέρες, πιθανώς συνεχίζοντας την ίδια περιοδική εναλλαγή και επανεκτιμώντας την επιδημιολογική εικόνα διαρκώς για τους αμέσως επόμενους ψυχρούς μήνες.

Η εφαρμογή ενός τέτοιου σεναρίου παροδικών εναλλασσόμενων lockdowns θα συντελούσε στο να μην ξεπεράσουν τα κρούσματα τα 1.000 ημερησίως στις αρχές Δεκεμβρίου, καθώς και στη συγκράτηση των ημερήσιων νέων επιβεβαιωμένων κρουσμάτων σε πιο αποδεκτά νούμερα. Σε αυτή την περίπτωση, κατά την περίοδο των Χριστουγέννων θα ήταν εφικτή μια σταθεροποίηση στα περίπου 500 κρούσματα, που θα βοηθούσε, παράλληλα, να μειωθεί η επιβάρυνση των υγειονομικών δομών.

η άποψη
του **ΜΑΚΗ ΤΖΙΟΠΡΑ***

*Νομικός

Κορωνοϊός και αντιδράσεις

ΘΑ ΞΑΝΑΖΗΣΟΥΜΕ τους δρόμους των πόλεων άδειους, τα πρόσωπα με μάσκες. Τα μέτρα κατά της πανδημίας ξαναήρθαν. Για να μας κρατήσουν ζωντανούς. Θα κρατήσουν, όμως, και τη ζωή μας μακριά απ' όλα σχεδόν που μας ενδιαφέρουν. Εντάξει, προέχει η προστασία της υγείας. Μήπως, όμως, η κατήφεια δεν την υποσκάπτει; Μήπως εξίσου δεν θα φέρει η οικονομική διάσπαση της υγειονομικής αυτής κρίσης φτώχεια, ανεργία, δυστυχία; Ο πρωθυπουργός ζήτησε να μας τα ξαναπουν οι «ειδικοί» και μας τα είπαν. Έκανε, λένε, η κυβέρνηση λάθη. Δεν νομίζω περισσότερο από αλλού, γιατί έχουμε ίδια μέτρα στην Ιταλία, στη Γαλλία, στην Ισπανία κ.α. Με την κατήφεια, όμως, δηλαδή από τη μη άντληση ενδιαφέροντος από την επαγγελματική και κατ' επέκταση κοινωνική ζωή, τώρα που κλείνουν δουλειές, τι γίνεται; Με τη φτώχεια που σκορπίζει το lockdown παντού, τι γίνεται; Η ύπαρξή μας είναι θνητή και γι' αυτό ό,τι την εξουθενώνει, έχει εξίσου τη σημασία του. Η δυστυχία

διαβρώνει εξίσου την υγεία. Ο περιβάλλον κόσμος μας μέσα σε αυτήν την κρίση αναδιοργανώνεται. Οι μικροί θα σβήσουν, οι μεγάλοι θα μείνουν. Το χάσμα μεταξύ πλουσίων και φτωχών αυξάνεται. Η τηλεργασία, που ως μέτρο επεβλήθη για την τήρηση των μεταξύ μας αποστάσεων, είναι ο τρόπος εργασίας που οι πολυεθνικές δεκαετίες τώρα είχαν υιοθετήσει ως πιο βολικό γι' αυτές. Η διάσπαση αυτή της αναδιάρθρωσης των επαγγελματικών και κοινωνικών μας σχέσεων δεν πρέπει να μας διαφύγει.

Γιατί, με αιτία τον κορωνοϊό, ήρθε για να μείνει. Μήπως υπάρχει σχέδιο, λοιπόν, που εξυπηρετεί κι άλλους στόχους; Μήπως πρόκειται για δυνάμεις έξω από τον έλεγχό μας και γι' αυτό δεν μπορούμε να κάνουμε κάτι; Το μόνο που πρέπει να κάνουμε είναι κατ' αρχάς να συλλογιστούμε συνολικά τη νέα αυτή κατάσταση και, ό,τι κι αν είναι εκεί έξω, να σκεφτούμε ότι είμαστε ακόμα άνθρωποι που έχουμε δικαίωμα όχι μόνο στη ζωή, αλλά και σε μια πλήρη ζωή.